

Rádió Noviszád, a 236,6 méteres hullámhosszon...

Farkas Nándor

Tíz esztendő tartományunk legnagyobb kultúrintézménye. Közéletünk jelentőségéhez méltóan emlékezett meg erről az évfordulóról, a rádió munkaközössége pedig egy bensőséges ünnepséggel emlékezett meg a sikerekben gazdag első évtized lezárulásáról.

Ez a tíz esztendő nemcsak időszámítási értelemben korszak a noviszádi rádió életében, egyúttal az úgyszólván semmiből való kezdés és a felnőtté érés korszakát is jelenti. Az elkövetkező időszak a noviszádi rádió számára már más feladatokat tartogat: azokat, amelyek az egyenrangúan felvértezett szocialista rádióállomások nemes versengéséből fakadnak.

Nem túlozunk, ha azt állítjuk, hogy minden vajdasági embernek egy kicsit szívügye a noviszádi rádió. Ezt a meleg érdeklődést kívánjuk szolgálni és kielégíteni most is, amikor részleteket közlünk Farkas Nándornak, a rádió volt igazgatójának beszámolójából, amelyet az intézmény tanácsának jubileumi díszülésén olvasott fel.

Másrészt, dokumentum is ez, mert a noviszádi rádió fejlődése egész vajdasági kultúréletünk fejlődésének tükröképe és egyben diadalmas igazolása egy forradalmi, humánus, messzetekintő és mindenekfelett következetesen politikai elgondolásnak.

A részletek megválogatásában mindenekelőtt az a szempont vezérelt bennünket, hogy a lehetőséghez mérten a laikus számára is könnyen áttekinthető egészet adjunk, kihagyva azokat a fejezeteket, amelyek a nagyközönség számára kevésbé érdekes részletkérdéseket vagy szigorúan vett műsortechnikai problémákat tárgyalnak. Úgy véljük, ezzel a dokumentum nem veszít hitelességéből és eredeti érdekességéből.

A szerkesztőség

Egy évtized telt el az ország legfiatalabb rádióállomásának munkásságából. A noviszádi rádió megalapítása, tíz esztendővel ezelőtt, szocialista közösségünk azon erőfeszítéseinek az eredménye volt, hogy — a sajtó, a könyvkiadás és a színház mellett — olyan kulturális intézményt teremtsen a vajdasági hallgatóknak, különösképpen a tartomány nemzeti kisebbségeinek, amely széle sebbkörű és gyorsabb kulturális fejlődésre és szórakozásra nyújt lehetőséget.

A noviszádi rádió pusztá léte és működése páratlanul álló példa az egész világon. Hogy hazánkban a kisebbségeknek önálló rádióállomásuk van, amely műsorát teljes egészében az ő nyelvükön és az ő részükre sugározza, az a szocialista Jugoszlávia helyes politikájának, minden népe és nemzetisége egyenjogúságának eredménye, a Jugoszláv Kommunista Szövetség illetve a Vajdasági Kommunista Szövetség következetes politikájának megnyilatkozása a nemzetiségek közti viszonyok megoldásában. A világon elterjedt gyakorlattal ellentétben, hogy naponta egy-két órás műsort sugárzó relé állomásokat tartanak fenn a kisebbségek részére, a noviszádi rádió kezdettől fogva mind a mai napig önálló rádióállomás volt és szöveg-műsorával mindig a kisebbségi hallgatók felé fordult, Jugoszlávia és a szomszédos országok államközi viszonyára való tekintet nélkül. A noviszádi rádió a jugoszláv rádióhálózat elválaszthatatlan része, meghatározott hivatással és jelleggel, úgyhogy életútja, fejlődési eredményei, problémái és céljai a jugoszláv rádió-televízió közös gondja voltak és maradtak. Felbecsülhetetlen jelentőségű, hogy tartományunk kisebbségeinek éppen olyan önálló rádióállomásuk van, amelynek adásaiban egybefonódik saját nemzeti kultúrájuk Jugoszlávia többi népének kultúrájával és ezzel rendkívüli módon hat közös társadalmi-politikai és kulturális életükre és elmélyíti igazán kapcsolataikat és viszonyukat.

Tartalmánál és kialakítása módjánál fogva ennek az állomásnak programja jugoszláv program a nemzeti kisebbségek nyelvén. Mert, ahogy a nemzeti kisebbségek életét nem lehet az egész jugoszláv szocialista közösségtől különválasztva szemlélni, ugyanúgy programunk is az egész közösség életét tükrözi, a lehetőség szerint ugyanazon a színvonalon, mint többi rádióállomásunk.

Am ez semmiképpen sem azt jelenti, hogy ez a program személytelen; jugo-

szláv jellege mellett minden kisebbség nemzeti kultúrájának sajátosságait is magában foglalja. Olyankor például, amikor a szomszédos országokban bizonyos okokból elhallgatták vagy eltorzították ezeknek a népeknek pozitív kulturális hagyatékát, mikrofonunkon keresztül szabadon és elvszerűen szóltunk minderről és ezzel elősegítettük a külön nemzetinek egybefonódását szocialista valóságunkkal.

E program, ezzel a két jellegzetességével nemcsak a „kisebbségi” területen hatott, hanem csere révén, különösen zenei téren, más rádióállomásaink programját is gazdagította.

Másrészt ez a program a közös jugoszláv kultúrát sugározza és továbbítja a kisebbségeknek és ezáltal bevonja őket az ország közéletének és kulturális életének vérkeringésébe. Ez konkrétan azt jelenti, hogy az önálló rádióállomás létrejöttével az úgynevezett anyaország-beli rádióállomások megszűntek a kultúra, a szórakozás és az értesülések egyetlen forrása lenni.

Szerény kezdet volt az tíz esztendővel ezelőtt és csakis társadalmunk hathatós támogatásával és segítségével, nemkülönben a noviszádi rádió munkaközösségének erőfeszítései árán lett a kicsiny és felszeretlen rádióállomásból korszerűen berendezett intézmény, olyan tényező, amelyet mind programjáiért, mind műszaki felszereléséért tisztelnek és becsülnek a jugoszláv rádió-szolgálatban.

Kezdetben egészen kicsiny, félkilowattos, inkább helyi, mint vajdasági hatósugarú rádióállomás volt. Egy akkor szerkesztett kétkilowattos adóval akartak indulni. Emlékezetes, hogy a kétkilowattos adó — egy órával a rádióállomás „ünnepélyes” megnyitása előtt — sehogy sem akart működni és az állomás akkori felelős vezetői idegesen és izgatottan várták, sikerül-e a technikusoknak üzemképesé tenni. Mivel az adó semmiképpen sem akart üzembe lépni, s már érkeztek a vendégek az ünnepélyes megnyitóra, elhatározták, hogy sebtében kiszedik az alkatrészeket a kétkilowattos adóból és visszaszerelik a félkilowattosba. Ilyen adóval indult és ilyenmel működött még hónapokig a noviszádi rádió.

Akkoriban, de még jóval később is minden műsort közvetlenül sugároztak, mert a rádióknak sem stúdió, sem hangfelvevő szalagjai nem voltak. Hosszú ideig egyetlen stúdiónk volt, ott bonyolítottuk le a műsort. E stúdió be-

rendezése műszakilag fölszeretlen és hiányos volt, úgyhogy ma, a félkilowattos adóval együtt, valóságos muzeális érték.

A következő évben, 1950-ben üzemképessé tettük az első kétkilowattos adót, 1952-ben pedig ötkilowattosra erősítettük. Nem sokat nyertünk vele, mert inkább csak a neve volt ötkilowattos, mint az adóereje, úgyhogy az adóállomás némileg nagyobb adóereje mellett is műszaki felszerelésünk még mindig tökéletlen volt. Akkor tértünk át a 212,4 méteres hullámhosszra és ez, a jobb vétel miatt, további lépést jelentett a helyjellegű rádióállomások szintjéről való felemelkedésben.

Ezek az évek voltak a káderképzés esztendői. Ezek a káderek sohasem gondolták, hogy ilyen ismeretlen és megerőltető munkát fognak végezni, szöveg-, művészi és zeneműsört kidolgozni és sugározni. Ötven-hatvan ember állt akkoriban, 1949-ben, intézményünk bölcsőjénél. Csekély kivételével ma is a rádióállomáson dolgoznak. A munkakörök egymásbafonódtak: mindenki mindent csinált. Elég szűkös körülményekben kellett fenntartani és továbbfejleszteni a műsört. A rádióállomás megindítóit azonban és azok is, akik később kerültek a rádióhoz, fokozatosan jó rádió-újságírókká, zenészekké, technikusokká, felvételezőkké, színeszekké, bemondókká stb. képezték magukat. Számuk ma eléri a háromszázat és nagy szakértelemmel, ráteremtiséggel és hozzáértéssel készítik a programot.

1953 végén befejeződött a százkilowattos adó építése és 236,6 méteren önálló hullámhosszat is kapott. Technikusaink röviddel az új nagy adó üzembehelyezése után, már 1955-ben, nagyrészt hazai anyagból sikeresen befejezték az új, húszkilowattos tartalékadó építését. Ezt az adót mérnökeink és technikusaink szerkesztették. Rendkívüli siker volt ez állomásunk munkájában és fejlődésében, nemcsak a hazai rádiószolgálat elismerését nyertük el vele, hanem sok más ország szakértői is elismeréssel nyilatkoztak róla. A húszkilowattos tartalékadó elkészítése után hozzáálltunk URH adóközpont szerkesztéséhez, úgyhogy 1958 óta bizonyos zene- és szövegműsorokat ultrarövid hullámon is közvetítünk, azonkívül kis külön műsorunk is van az 50 wattos ultrarövidhullámú adón a 90,5 Mega-Herzes hullámhosszon. 1959-ben

tíz kilowattos ultrarövid hullámú adót szereztünk be, felszerelése a Csoton most van folyamatban, hatósugara Vajdaság majd egész területre kiterjed. Állomásunk távlatteve tartományunk teljes „rádiósítása” néhány URH központ beiktatásával, mégpedig Szuboticán, Zrenyaninban, Versecen, Zomborban és Szremszkamitrovicán. Közülük a szubotici URH központ áll a legközelebb a megvalósuláshoz.

A rádió műszaki alapjának bővülése és a rádióelőfizetők számának rohamos növekedése — Vajdaságban ma majd hatszor annyira vannak mint 1949-ben, úgyhogy majd minden második háztartás rádióelőfizető — rövidesen olyan feltételeket teremt, hogy a nagyobb kommunák a rádió segítségével oldhatják meg szükségleteiket. Ilyen körülményekben a kommuna nem lesz pusztán télen műsorhallgató, hanem műsoralkotó tényező.

Az évek múlásával a stúdiók és más műszaki munkaeszközök is fejlődtek és jóllehet még mindig elégtelenek, ma már mégis szolidak és korszerűek. Ma Noviszádon négy, Szuboticán egy műszaki rendezőségünk van megfelelő számú stúdió-helyiséggel. Az elmúlt években kialakult a rádió székháza azáltal, hogy harmadik emeletet építettünk a régi épületre és szárnyépületet csatoltunk hozzá jobbról. Most a bal épület-szárny épül és ha elkészül, a noviszádi rádiónak teljes otthona lesz modern zenestúdióival műsor közvetítésekre és nyilvános zenés műsorok rendezésére. Ez a terem arra is lehetőséget nyújt, hogy a közeljövőben televíziós stúdiót létesítsünk és időnként televíziós műsört felvételezzünk és közvetítsünk Noviszádról és Vajdaságból. Műszaki felszerelésének legnagyobb részét eddig rádióállomásunk műhelyében és laboratóriumában szerkesztették és készítették.

A százkilowattos adó üzembe helyezése óta rádióállomásunk hatósugara túlterjed hazánk határain és ezzel nemzetközi viszonylatban is jelentős kulturális-politikai tényező lett. Ez meghatározott külön feladatokat és kötelezettségeket rótt és ró munkaközösségére. A noviszádi rádió első sorban azzal a feladattal indult, hogy tájékoztassa a vajdasági nemzeti kisebbségeket, kultúráját és szórakozást nyújtson számukra — és szigorúan ehhez a feladathoz is tartotta magát. S éppen azért, mert állomásunk közösségünkről, közösségünk életéről szól, a szomszédos országokban is sok

hallgatót szerzett, mégpedig annál többet, minél hívebben tükrözi valóságunkat. Am ez csak melléke hatása, a noviszádi rádió arra törekedett és továbbra is arra törekszik, hogy majd 60 000 kisebbségi rádióelőfizetőből álló táborknak — erejéhez mérten — megadjon mindent, amit a rádióhallgatók Jugoszlávia többi nyelvterületein megkapnak.

A noviszádi rádió irattárában fellelhető 1949. évi első szöveg-műsorváz arról tanúskodik, hogy akkor a hétköznapi műsor napi nyolc, a vasárnapi pedig napi tizenöt óra hosszat tartott. Ebből 50,5 százalék volt a zenei- és 49,5 százalék a szöveg-műsor. Nyelvek szerint így oszlott meg: szerb 41,5 százalék, magyar 28,5 százalék, szlovák 10,9 százalék, román 11,9 százalék és ruszin 6 százalék.

A noviszádi rádió műsora az elmúlt időszakban mennyiségben és minőségben is állandóan fejlődött. Már több esztendő óta naponta mintegy 18 óras műsort közvetítünk, ennek 30 százaléka szöveg és 70 százaléka zene. Több évig kerestük a szöveg-műsor fizionómiáját és az egyes nyelvek közti arányt, amíg állandósult a mai körülményeknek és erőknélk biztonvára legmegfelelőbb arány és műsorszerkezet. A szöveg-műsor 62,9 százaléka magyarnyelvű. Ez teljes program, hírközlésen, tájékoztató jellegű adásokon kívül kulturális, irodalmi, szórakoztató és gyermekműsort is tartalmaz. Naponta több ízben közvetítünk tájékoztató és művelődést szolgáló műsort román és szlovák nyelven — ez a szöveg-műsornak 19,5 illetve 17,6 százaléka.

1957 óta állandósult a rádióállomások jellege a Szerb Népköztársaságban. Összegegyeztették szöveg-műsorukat olyképpen, hogy minden adóállomás kielégíti hallgatóit és kiküszöbölték az egyes adások megismétlődését, elsősorban a belgrádi rádió-televízió és a noviszádi rádió műsorából, mert e két adóállomás hatósugara ugyanazt a területet öleli fel. Ennek alapján mondhatjuk, hogy műsorunk 2-3 éve állandósult anélkül, hogy terjedelme lényegesen változott volna.

Egyes rádióállomások szövetkeznek minél színvonalasabb műsor, elsősorban zeneműsor közvetítésére. A belgrádi rádió-televízió, a zágrábi rádió-televízió és a noviszádi rádió közös szöveg- és zeneműsort közvetítenek. A legutóbbi évben havi 7—8 zeneműsorról a noviszádi rádió is részt vesz a közös műsoradásban.

Az elmúlt tíz esztendő alatt a noviszádi rádió összesen 33 822 óra szöveg- és zeneműsort közvetített. Csak a bemondók 9 336 óras szöveget olvastak be ebben az időszakban; folyamatos beolvasása 390 napig tartana.

Minden rádióállomás egyúttal sokoldalú kulturális-művészeti gyűjtőpont is. A kulturális-szórakoztató adások kulturális-művészeti programja maga köré tömöríti a művészi kádert és szolid művészi színvonalon kielégíti a hallgatók nagy számának kulturális igényeit. Az irodalom, a zene és a művészi alkotómunka még néhány ágazata új kifejező eszközöket kapott a rádióban és a televízióban, új és új lehetőséget kapott eredményei ismertetésére és közvetítésére. Rendkívüli lehetőségek jöttek létre, hogy a hallgatók nagy tömegei részére művészi értékeket közvetítsünk. A művészi alkotás ma már nem szorul a hangversenyterembe, színházba, klubba. A könyvekben, újságokban és folyóiratokban megjelenő írott szó mellett sikerült rádió-drámák, hangjátékok és a rádióknak szánt más irodalmi alkotások jelennek meg. Szerzőik az írók, zenei alkotóművészek stb. soraiba, előadók pedig a reprodukzív művészek színészek, zeneművészek soraiba tartoznak.

A rádióknak ez a szerepe tízszerezésre fokozódik a nemzeti kisebbségek szempontjából, mert ezek objektív okokból, csekély számuk miatt nélkülöznek bizonyos művészeti és tudományos intézményeket. Ezzel kapcsolatban megemlítjük, hogy rádió-dráma együttesünk hat esztendő óta évente mintegy húsz bemutató előadást tartott, nem is említve a megannyi gyermekszíndarabot és összesen mintegy 400 vidámetést, hangversenyt és nyilvános rendezvényt.

Mind több szöveg-műsort kapcsolunk össze zenével. Nem lebecsülendő rádióállomásunk zeneműsorának szerepe a nemzeti kisebbségek körében, de általában a jugoszláv rádióhálózat egész hallgatóköre körében sem.

Égész közvéleményünkben elismerést szerzett a noviszádi rádióknak jól összeállított, korszerű zeneműsora. Ebben a gyermekeknek szánt zene mellett a komoly zene 25 százalékkal, a népi zene 25 százalékkal és a szórakoztató zene 50 százalékkal van képviselve. Az állandó és időszaki zeneműsorok időtartama középhullámon több, mint heti 5 000, ultrarövid hullámon pedig heti 760 perc.

A noviszádi rádió kezdettől fogva előharcosa volt a modern, különösen

hazai szórakoztató zene terjesztésének, és ezzel meghatározott nevelőmunkát végzett. Rádióállomásunk törekvéseinek, szorgalmazásának köszönhető sok, országsszerte népszerű szórakoztató zeneszám. A hazai és külföldi dallamokhoz írt kisebbségi nyelvű szövegekkel fokozatosan izlése és szép szövegű gazdag dalgyjteményt teremtettünk.

A noviszádi rádió kezdettől fogva nagy figyelmet szentelt a hallgatóival való kapcsolataira, ahogyan az állomás adóereje erősödött, mind több, szorosabb és változatosabb kapcsolat jött létre közte és hallgatósága között. Ebből a szempontból a hallgatósággal való kapcsolatok foka közvetlenül tükrözi az állomás adóerejének növekedését, lehetőségeinek bővülését és a hallgatók érdeklődését műsorunk és mindennapi munkánk iránt.

Azzal kezdtük, hogy — inkább csak újságírói szükségletből, értesülések szerzése végett — tudósító hálózatot szerveztünk, majd idővel mindinkább közvetlenül is kiktértük a hallgatók véleményét programunk kialakítását illetőleg. Ezután az előfizetőkhez intézett körkérdések következtek, értékes adatokat szereztünk be a hallgatók érdeklődési köréről. Később, műszaki alapunk fejlődésével, a hallgató is megjelent a mikrofon előtt. Ezzel kapcsolatban meg kell említeni a műsor egyes részéről rendezett, jól sikerült nyilvános vitákat és a hallgatók kívánságára közvetített zenés és szövegműsorokat. Legtömegesebb kapcsolatunk hallgatóinkkal a rádióposta, amelyhez a legkülönfélébb kérdésekkel fordulnak hallgatóink az országból és külföldről egyaránt.

A noviszádi rádió naponta átlag öt-száz levelet kap hallgatóitól. A legtöbb levél az országból érkezik, de jönnek a

világ minden tájáról, például új-zélandi kivándoroltjainktól, El Arisban tábortáborozó katonáinktól is stb.

A beszámolóban már szó volt arról a káderről, amely megteremtette az a rádióállomást és vele együtt növekedett. A műsort szerkesztő káder túlnyomó része a nemzeti kisebbségek sorából kerül ki. Fejlődési lehetőségeik anyanyelvükön aránylag szűkkörű és ez még ma is állandó nehézségek forrása.

Mégis — mint már mondtunk —, ma már olyan káderünk van, amely nagyjából sikeresen teljesíti a rábízott társadalmi feladatokat és nagyrészt onn erejéből, saját gyakorlatán tanulva és okulva fejlődött és érvényesült.

Különösen bátorító, hogy ez a káder aránylag még fiatal, tehát van lehetősége fejlődésre. Hallgatóságunk táborának szüntelen növekedésével ugyanis fokozódik felelősségünk és szüntelenül növekszenek az igények a műsor minőségi szintjének további emelésére.

Végezetül még csak néhány szót:

Ezt a rádióállomást a forradalmi köztársaság teremtette tartományunk népei részére és a köztársaság születésnapján nyílt meg.

Az elmúlt tíz esztendő alatt sohasem feledkeztünk meg erről. Igyekeztünk méltók lenni népünkhöz és a köztársasághoz, fejlődésünk eredményei és hallgatóink bizalma pedig arról tanúskodnak, hogy ez a törekvésünk nem maradt eredmény nélkül.

A jövő napokban és években ugyanaz marad a kötelességünk:

Tájékoztassuk továbbra is híven és következetesen hallgatóinkat valóságunkról; legyünk szocialista gyakorlatunk és elméletünk, kultúránk és művészetünk tolmácsolói, méltó színvonalon.